

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref.: 200902447-/ELR
Vår ref.: 09/4615

Saksbehandler: INB
Telefon: 24 16 35 42
E-post: inb@helsedir.no

Dato: 22.12.2009

530.00
23/12-09
200902447-072

Høring - NOU 2009:14 Et helhetlig diskrimineringsvern Høringsuttalelse fra Statens råd for likestilling av funksjonshemmede

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede har drøftet denne høringen i sine møter i september, oktober og desember. Ut fra omfanget av høringssaken, har rådet valgt i hovedsak å fokusere på de delene av lovforslaget som har særskilt betydning for personer med funksjonsnedsettelse.

Rådet ønsker å uttale seg om forslaget til ny felles diskrimineringslovgivning og om spørsmålet om grunnlovsværn.

En felles diskrimineringslovgivning

Generelt:

Rådet støtter utvalgets utgangspunkt: at alle mennesker er like verdifulle og har samme menneskeverd, og at det bør være et mål å fremme likestilling uavhengig av biologiske, sosiale og kulturelle forhold.

Rådet vil likevel peke på at på enkelte punkter synes utvalgets konklusjoner ikke å være i samsvar med utvalgets intensjon om å fremme likestilling uavhengig av biologiske, sosiale og kulturelle forhold. På enkelte punkter ser det ut til at hensynet til å videreføre dagens regler fra de forskjellige lovene som omhandler diskriminering har fått forrang fremfor målet om et enhetlig diskrimineringsvern for alle grupper. Dette gjelder blant annet bestemmelsene som omhandler likelønn og læremidler.

Rådet ønsker en videreføring av § 5 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, heller enn formuleringen som er valgt i § 13 første ledd i lovforslaget.

Rådet er kjent med at utredningen om tilgang til varer, tjenester og informasjon må suppleres, og at høring på denne ikke kan ventes før høsten 2010. Det mangler et tilfredsstillende diskrimineringsvern på dette punktet inntil utredningen er ferdigstilt. Så lenge det ikke foreligger forskrifter som supplerer § 9 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, er det også vanskelig fullt ut å vurdere de paragrafene i Graverutvalgets forslag som viderefører tilgjengelighetsbestemmelsene i nåværende lov. Det foreligger svært begrenset praksis fra Likestillings- og diskrimineringsombudet

og fra nemnda som kan hjelpe til å fastslå de eksakte grensene for dagens lovbestemmelser.

Lovens formål og virkeområde:

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede ønsker å videreføre en henvisning til funksjonshemmende barrierer i formålsparagrafen. Utilgjengelighet til bygninger, uteområder, transportmidler, varer, tjenester og informasjon er en viktig side ved den diskriminering personer med funksjonsnedsettelse utsettes for. Mange utestenges også på grunn av holdninger i samfunnet. Mye av utestengingen av personer med nedsatt funksjonsevne skyldes samfunnskapte barrierer, til tross for at offisiell norsk politikk over mange år har hatt som grunnlag at funksjonshemming skyldes gapet mellom samfunnets krav til funksjonsevne og den enkeltes ressurser. Siden mange fremdeles ser på denne diskrimineringen som noe som skyldes kjennetegn ved den enkelte, bør diskriminerings- og tilgjengelighetslovens klare henvisning til funksjonshemmende barrierer videreføres. Selv om formålsparagrafen ikke håndheves, sender paragrafen et viktig signal til alle samfunnsaktører om at manglende tilgjengelighet er diskriminerende.

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede ønsker ikke at man i § 3 om lovens stedlige virkeområde unntar blant annet Svalbard fra reglene om tilgjengelighet i §§ 14, 18-21, 26 og 27. Svalbard er i dag et helt samfunn, ikke bare en spesiell arbeidsplass. Antallet bosatte i de norske bosetningene på Svalbard er som i en liten norsk kommune. Derfor bør det blant annet la seg gjøre å bli boende der dersom man får et funksjonshemmet barn. Det er også et økende omfang av universitetskurs som foregår på Svalbard, og dersom reglene om plikt til universell utforming og om tilrettelegging ikke skal gjelde, vil funksjonshemmede studenter få redusert sin valgfrihet med hensyn til studier og fagsammensetning. Rådet ønsker at også lovens bestemmelser om tilgjengelighet må få anvendelse i de norske bosetningene på Svalbard og på norske utenriksstasjoner.

Diskrimineringsgrunnlag

Når det gjelder § 4 med opplisting av diskrimineringsgrunnlag, mener rådet alle kjente og dokumenterte diskrimineringsgrunnlag bør med i opplistingen. Rådet har ikke tatt stilling til hvilke grunnlag som eventuelt bør med i tillegg til de Graverutvalget har foreslått. Rådet mener sekkekategori er et godt grep for å fange opp nye diskrimineringsgrunnlag i framtiden, på områder der det i dag ikke er godt dokumentert at det foregår diskriminering. Et argument mot sekkekategori er at det kan føre til mange saker som ikke vil omfattes av diskrimineringsvernet. Dette kan avhjelpes ved at ombudet får hjemmel til å avvise/henlegge noen saker.

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede ønsker at myndighetene vurderer muligheten for å utrede språk, inkludert tegnspråk, som selvstendig diskrimineringsgrunnlag.

Når det gjelder språkbruk i den nye loven, støtter rådet flertallets valg, å bruke ordet "diskriminering" i stedet for "usaklig forskjellsbehandling". Rådet syns "diskriminering" gir klare signal om hva loven regulerer.

Universell utforming og individuell tilretteleggingsplikt

Rådet ønsker at man i forhold til universell utforming og individuell tilrettelegging (jf. § 6) snakker om plikt, og at denne språkbruken følges opp i § 18 (universell utforming og i §§ 20, 21 og 27 (individuell tilrettelegging). Dette vil understreke at den enkelte ikke aktivt skal måtte kreve sin rett for at universell utforming og individuell tilrettelegging skal finne sted. Det kreves selvstendig aktivitet fra offentlige myndigheter, private virksomheter og arbeidsgivere.

Rådet mener at utformingen av læremidler må støtte opp om målet om et samfunn uten diskriminering. Etter rådets mening bør man ta hensyn til alle diskrimineringsgrunnlagene, ikke bare likestilling mellom kjønnene, når lærebøker og annet undervisningsmaterieell utformes. Rådet synes derfor det foreslåtte innholdet i § 17 blir for snevert og lite framtidrettet. Det er vanskelig å se at det skulle ha en negativ økonomisk virkning for noen aktører om alle diskrimineringsgrunnlag blir omfattet av lovens § 17.

Rådet støtter at § 10 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven ikke videreføres i utkast til ny lov. Det er viktig at alle brukere av diskrimineringslovgivningen gjøres kjent med forholdet mellom plan- og bygningsloven og en ny felles diskrimineringslov, men det kan gjøres på andre måter enn ved å ta inn en henvisningsbestemmelse i lovteksten.

Rådet er glad for at det i § 19 er en klar hjemmel for å kreve universell utforming av nye IKT-løsninger. Rådet er likevel bekymret for at det er satt en såpass lang frist for å gjøre eldre/bestående IKT-løsninger universelt utformet, da tilgang til IKT-løsninger er en viktig forutsetning for deltakelse i yrkes- og samfunnsliv.

Rådet støtter endring av språkbruken slik at det i §§ 20, 21 og 27 snakkes om "egnet tilrettelegging". Tilrettelegging som er egnet for den enkelte må til for å hindre utestenging fra viktige samfunnsarenaer. Rådet har tidligere krevd at barnehager skal være universelt utformet for i minst mulig grad å utestenge barn fra deltakelse. Rådet mener det finnes en del tilfeller hvor det er feil å legge opp til uforholdsmessighetsvurderinger (hvor økonomiske kostnader ved tilrettelegging ofte blir tillagt stor vekt). Rådet mener fortsatt at barnehagebarn bør slippe den belastningen det er å skulle delta i fellesskapet i et miljø med manglende tilrettelegging. Rådet ber derfor om at barn med nedsatt funksjonsevne får rett til et individuelt tilrettelagt kommunalt barnehagetilbud, uten at det foretas en uforholdsmessighetsvurdering med hensyn til byrdene ved tilretteleggingen (jevnfør § 20 annet ledd).

Bevisbyrde

Rådet støtter utvalgets konklusjon om bevisbyrdereregler, slik at regelen om delt bevisbyrde i § 28 første ledd ikke skal gjelde for den som hevder å være diskriminert og påberoper seg diskrimineringsvern på grunnlag av sekkekategori i § 4.

Tilsyn og redegjørelsesplikt

Rådet vil ikke avvise nyordningen som er foreslått med Arbeidstilsynet som tilsynsmyndighet for aktivitetsplikt på arbeidslivets område. Det kan være gode grunner til å anta at en aktivitetsplikt som blir en integrert del av bedriftenes HMS-arbeid er lettere å sette ut i livet enn nye separate ordninger som bare gjelder diskriminering. Verneombud og arbeidsgivere må få tilbud om opplæring som tar opp diskriminering i

arbeidslivet på en grundig måte. En forutsetning for å lykkes, er etter rådets mening at tilsynet tilføres økte ressurser. Kompetansen om diskriminering generelt og diskriminering i arbeidslivet spesielt må økes i Arbeidstilsynet, slik at tilsynet kan føre reell kontroll. Kompetanseoppbygging må foregå ved alle tilsynets kontorer, slik at praktisering av de foreslåtte bestemmelsene blir lik i alle deler av landet. Først da vil man kunne ha nytte av at Arbeidstilsynet er representert i alle deler av landet. Myndighetene bør derfor ikke legge denne oppgaven til Arbeidstilsynet uten at det følger nødvendige ressurser med.

Rådet ønsker ikke å fjerne redegjørelsesplikten. På den annen side er rådet kjent med at det har vært lite ressurser til å følge opp bedriftenes etterlevelse av dagens redegjørelsesplikt når det gjelder likestilling mellom kjønnene. Rådet ønsker seg fortsatt redegjørelsesplikt om tiltak mot diskriminering for større bedrifter (for eksempel alle bedrifter med mer enn 50 ansatte) og i hele offentlig sektor. Offentlige arbeidsgivere bør gå foran som et godt eksempel i arbeidet for å hindre diskriminering. Det bør vurderes å legge denne redegjørelsesplikten inn i bedriftenes alminnelige årsrapportering, eller på andre måter sørge for at det kommer inn i rutinene.

Grunnlovsvern

Statens råd for likestilling av funksjonshemmede ønsker at vern mot diskriminering grunnlovfestes. Å ta en bestemmelse om ikke-diskriminering inn i Grunnloven vil blant annet tydeliggjøre at prinsippet om ytringsfrihet ikke går foran prinsippet om ikke-diskriminering. Å få på plass en grunnlovsbestemmelse vil gi en varig garanti for at lovgiver ikke krenker retten til ikke-diskriminering. Den omfattende prosessen en grunnlovsendring krever, vil også sikre individer og minoritetsgrupper mot negative effekter av varierende politiske stemningsbølger. For personer med nedsatt funksjonsevne, som er underrepresentert i politiske organer, kan dette være spesielt viktig.

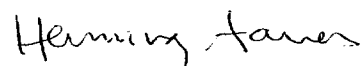
Rådet ønsker ikke en ren symbolbestemmelse (slik utvalgets forslag 3 innebærer), men en bestemmelse som virker som en effektiv skranke for lovgivningen og som er konkret nok til å være en sentral faktor ved tolkningen av andre lover.

Rådet ønsker primært at utvalgets forslag 1 til utforming av grunnlovsbestemmelse blir valgt, slik at både statlige myndigheter og andre pålegges å ikke diskriminere. Rådet ser det som ønskelig at man får en bestemmelse som gir konkrete rettighet som kan påberopes direkte i søksmål for domstolene.

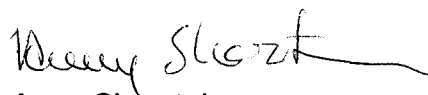
Ettersom mye offentlig virksomhet skilles ut i egne selskaper som drives på tilnærmet kommersielle vilkår, synes det å være et poeng å få en bestemmelse som kan påberopes overfor både statlige, kommunale og private rettssubjekter.

Diskriminering fra private eller kommunale rettssubjekter kan ha like stor negativ innvirkning for et individ som det diskriminering i statlig forvaltning har.

Vennlig hilsen

Henning Aanes
rådsleder

Anny Skarstein
sekretariatsleder